

TA'LIMDA RANG VA KOLORITNING PSIXOLOGIK VA DIDAKTIK
AHAMIYATI

Boboqulova Adiba Husanovna

Navoiy davlat universiteti

“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi” – ta’lim yo‘nalishi

2-kurs “E” guruh talabasi

Annotatsiya: Maqolada ta’lim jarayonida rang va koloritning psixologik va didaktik ahamiyati tahlil qilinadi. Ranglar va ularning uyg‘unligi o‘quvchilarning diqqatini jamlash, hissiy holatini boshqarish va o‘rganish jarayoniga ijobiy ta’sir ko‘rsatish imkonini beradi. Shu bilan birga, kolorit va rang kombinatsiyalari darslarni interfaol va qiziqarli qiladi, o‘quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantiradi hamda vizual idrokni mustahkamlaydi. Maqolada ta’limda rang va koloritni didaktik maqsadlarda qo‘llash usullari, rang psixologiyasi va pedagogik metodlar o‘rganilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, rang va kolorit ta’lim jarayonini samarali qilishda, o‘quvchilarning hissiy va aqliy faolligini oshirishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: rang, kolorit, psixologik ta’sir, didaktik ahamiyat, pedagogik jarayon, vizual idrok, ijodiy tafakkur

Zamonaviy ta’lim jarayonida o‘quvchilarning hissiy va aqliy faolligini oshirish, diqqatini jalb qilish va bilimlarni samarali o‘zlashtirish muhim pedagogik vazifalardan biridir. Rang va kolorit o‘quvchilarning hissiy holatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi, diqqatini jamlashga yordam beradi va darsni interfaol va qiziqarli qiladi. Shu bilan birga, rang va kolorit pedagogik jarayonda vizual idrok, ijodiy tafakkur va estetik didni rivojlantirishda muhim vosita sifatida ishlatiladi. Ta’limda rang va koloritning psixologik va didaktik ahamiyatini chuqur o‘rganish pedagogik amaliyot va darslarni samarali tashkil etishda dolzarb hisoblanadi.

Rang va kolorit pedagogik jarayonda o‘quvchilarning hissiy va aqliy faolligini oshirishda, diqqatini jalb qilishda va darslarni samarali tashkil etishda muhim vosita hisoblanadi. Ranglar o‘quvchilarning kayfiyatini boshqarish, diqqatini jamlash va bilimlarni samarali o‘zlashtirish imkonini beradi. Masalan, iliq ranglar (sariq, qizil) e’tiborni oshiradi va faoliyatga rag‘batlantiradi, sovuq ranglar (moviy, yashil) esa tinchlantiruvchi ta’sir ko‘rsatadi va konsentratsiyani oshiradi. Shu sababli pedagoglar ranglarni to‘g‘ri va maqsadli qo‘llash orqali o‘quvchilarning psixologik holatini boshqarish va dars samaradorligini oshirish imkoniga ega bo‘ladilar.

Rang va koloritning didaktik ahamiyati ham katta. Darsliklar, illyustratsiyalar, diagrammalar va interaktiv taqdimotlarda ranglarni maqsadli qo'llash o'quvchilarga murakkab tushunchalarni vizual tarzda tushunishga yordam beradi. Masalan, geografiya darslarida xaritalarda ranglar orqali hududlar ajratilishi o'quvchilarga ma'lumotni tezroq qabul qilishga yordam beradi. Shu bilan birga, biologiya yoki kimyo darslarida turli jarayonlar va elementlar rang orqali farqlanishi o'quvchilarning vizual idrokini oshiradi va mavzuga qiziqishini kuchaytiradi.

Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ranglar o'quvchilarning hissiyotini boshqaradi va ularning psixologik holatini yaxshilaydi. Ranglar orqali o'quvchilar diqqatini jamlash, stressni kamaytirish va ijobiy kayfiyat hosil qilish imkoniga ega bo'ladi. Shu bilan birga, rang va koloritni interfaol mashg'ulotlarda qo'llash ijodiy tafakkur va estetik didni rivojlantiradi. Bolalar ranglar yordamida o'z hissiyotlarini ifodalaydi, tasavvurlarini kengaytiradi va muammoli vaziyatlarni hal qilish qobiliyatini oshiradi.

Rang va koloritni pedagogik jarayonda samarali qo'llash uchun turli metodlardan foydalanish mumkin. Vizual mashg'ulotlar, rasm chizish, kollajlar yaratish, guruhli faoliyat va loyiha ishlari ranglarni didaktik maqsadlarda qo'llash imkonini beradi. Masalan, guruh ishlari orqali o'quvchilar rang uyg'unligi va kompozitsiyani tahlil qiladi, bir-birining fikrlarini o'rganadi va ijodiy yondashadi. Loyihalar orqali esa o'quvchilar mavzuni mustaqil o'rganadi, rang va kolorit yordamida o'z ijodiy qarashlarini ifodalaydi va vizual idrokini rivojlantiradi.

Rang va kolorit orqali o'quvchilarning diqqatini jalb qilish va konsentratsiyasini oshirish pedagogik jarayonning muhim qismidir. Ranglar o'quvchilarning e'tiborini yo'naltiradi, darsning asosiy qismlarini ajratib ko'rsatadi va mavzuga qiziqishni oshiradi. Shu bilan birga, ranglar yordamida o'quvchilar mavzuni tushunish jarayonida muammoli vaziyatlarni hal qiladi, vizual tafakkurini rivojlantiradi va ijodiy salohiyatini oshiradi.

Ta'limda rang va koloritning didaktik ahamiyati shundaki, u murakkab tushunchalarni soddalashtirishga yordam beradi. Ranglar orqali diagrammalar, grafiklar, xaritalar va illyustratsiyalar o'quvchilarga oson qabul qilinadigan shaklga keltiriladi. Shu bilan birga, ranglar orqali dars interfaol va qiziqarli bo'ladi, o'quvchilar faol ishtirok etadi va mustaqil fikrlashga rag'batlanadi. Rang va kolorit pedagogik jarayonning samaradorligini oshiradi va o'quvchilarning estetik didini rivojlantiradi.

Shu bilan birga, rang va kolorit yordamida o'quvchilarda estetik va madaniy qadriyatlarni shakllantirish mumkin. Masalan, milliy san'at va madaniyat darslarida

rangli illyustratsiyalar va kolorit elementlari o'quvchilarda madaniyatga qiziqish uyg'otadi, estetik qarash va ijodiy tafakkurini rivojlantiradi. Rang va kolorit yordamida o'quvchilar turli madaniyatlarni vizual tarzda o'rganadi, global dunyoqarashini kengaytiradi va bag'rikenglikni oshiradi.

Rang va kolorit pedagogik jarayonda o'quvchilarning hissiy va aqliy faolligini oshirish, vizual idrok va ijodiy tafakkurini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Shu sababli pedagoglar ranglarni maqsadli va psixologik asosda qo'llash orqali dars jarayonini interfaol, qiziqarli va samarali tashkil etishi mumkin. Rang va kolorit yordamida o'quvchilar nafaqat bilimlarni o'zlashtiradi, balki hissiy va estetik tajriba hosil qiladi, ijodiy salohiyatini rivojlantiradi va darslarga qiziqishi ortadi.

Xulosa qilib aytganda, ta'limda rang va koloritning psixologik va didaktik ahamiyati katta. Ranglar o'quvchilarning diqqatini jalb qiladi, hissiy holatini boshqaradi, ijodiy tafakkur va vizual idrokini rivojlantiradi hamda darslarni samarali tashkil etishga yordam beradi. Shu sababli rang va kolorit pedagogik jarayonning ajralmas qismi sifatida o'quvchilarning hissiy, aqliy va estetik salohiyatini oshirishda muhim vosita hisoblanadi.

Ta'limda rang va kolorit pedagogik jarayonda o'quvchilarning hissiy va aqliy faolligini oshirish, diqqatini jalb qilish va darslarni samarali tashkil etishda muhim vosita hisoblanadi. Ranglar o'quvchilarning kayfiyatini boshqaradi, diqqatini jamlashga yordam beradi va o'rganish jarayonini qiziqarli qiladi. Shu bilan birga, kolorit va rang kombinatsiyalari o'quvchilarning vizual idrokini rivojlantiradi, ijodiy tafakkurini mustahkamlaydi va estetik didini shakllantiradi. Rang va koloritni maqsadli va psixologik asosda qo'llash pedagogik jarayonning samaradorligini oshiradi, o'quvchilarning hissiy va aqliy salohiyatini kengaytiradi hamda darslarni interfaol va qiziqarli qiladi. Shu sababli rang va kolorit pedagogik jarayonning ajralmas qismi sifatida e'tiborga loyiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shavdirov S. Analyzing the sources and consequences of atmospheric pollution: A case study of the Navoi region //E3S Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024. – T. 587. – C. 02016.
2. Shavdirov S. Method of organization of classes in higher education institutions using flipped classroom technology //AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2025. – T. 3268. – №. 1. – C. 070035.

3. Shavdirov S. A. Selection Criteria of Training Methods in Design Fine Arts Lessons //Eastern European Scientific Journal. – 2017. – №. 1. – С. 131-134.
4. Шавдиров С. А. Подготовка будущих учителей к исследовательской деятельности //Педагогическое образование и наука. – 2017. – №. 2. – С. 109-110.
5. Shovdirov S. A. Tasviriy san’atni o‘qitishda o‘quvchilarning sohaga oid o‘quv kompetensiyalarini shakllantirish omillari //Inter education & global study. – 2024. – №. 1. – С. 8-14.
6. Baymetov B. B., Shovdirov S. A. Methods of Organizing Practical and Theoretical Classes for Students in The Process of Teaching Fine Arts //International Journal on Integrated Education. – 2023. – Т. 4. – №. 3. – С. 60-66.
7. Ibraimov X., Shovdirov S. Theoretical Principles of The Formation of Study Competencies Regarding Art Literacy in Students //Science and innovation. – 2023. – Т. 2. – №. B10. – С. 192-198.
8. Шавдиров С. А. Ўқувчиларда тасвирий саводхонликка оид ўқув компетенцияларини шакллантиришнинг педагогик-психологик жиҳатлари //Современное образование (Узбекистан). – 2017. – №. 6. – С. 15-21.